

DET VAKRESTE HUSET I VERDEN

Diplomoppgave i arkitektur
Einar Bye og Ola Sendstad
NTNU, 2011

Som et vernebygg til en gammel
ruin krager taket over. Men vi
bygde også ruinen.

Når vi merker tømmerstokker som er så råne at de faller fra hverandre, må vi hele tiden lage oss et nytt system.

INNLEDNING

- På leting etter en holdning | 07
- Forskjellen mellom verdi og kvalitet | 08
- Utfordringen med denne forskjellen | 09
- Agenda | 10
- Problemstilling | 10
- Fremgangsmåte | 12
- Argumentasjon for fremgangsmåten | 13
- Avgrensning | 14

PÅ LETING ETTER FORLATTE HUS

- Utgangspunkt | 17
- Fremgangsmåte | 18
- Konsekvenser av fremgangsmåten | 18
- Oppdagelser og diskusjoner | 19
- Valg av Hus | 26

DET GAMLE HUSET: HUSET PÅ STRAUMEN

- Utgangspunkt | 31
- Fremgangsmåte | 32
- Konsekvenser av fremgangsmåten | 32
- Oppdagelser og diskusjoner | 36

DET NYE HUSET: DET VAKRESTE HUSET I VERDEN

- Utgangspunkt | 45
- Fremgangsmåte | 45
- Konsekvenser av fremgangsmåten | 46
- Oppdagelser og diskusjoner | 51

AVSLUTNING

- Konklusjoner | 60
- Etterord av rektor Tore Haltli | 66
- Litteratur | 70
- Takk til | 71
- Fortellinger fra husene vi besøkte | 72

INNLEDNING

PÅ LETING ETTER EN HOLDNING

Denne teksten er en refleksjon over prosessen med å redesigne og redefinere verdien til et forfallent hus på Inderøya i Trøndelag. Her har vi lagt vekt på diskusjonene og erfaringene vi sitter igjen med. Den fysiske bygningen står på Inderøya, og kan besøkes der.

Utgangspunktet for dette prosjektet var en fascinasjon for karakterrikdommen vi kan finne i forfalne og forbigåtte hus. Det følte som et utnyttet estetisk potensial. Dette utgangspunktet tok oss ut på en leting etter holdninger som kan hjelpe oss å bevare, bruke og verdsette eksisterende kvaliteter i omgivelser som står i fare for å bli utdatert.

Problematikken rundt hvordan vi skal forholde oss til det eksisterende i møte med det nye, og det materielle i møte med det sosialt konstruerte, er omfattende og mangesidig. I et forsøk på å berøre og gjøre denne utfordringen mer håndgripelig har vi i dette prosjektet valgt å utforske materielle kvaliteter, og verdien deres, i tilsynelatende utdaterte hus.

Når vi reiste rundt i Trøndelag så vi mange fraflyttede og forfalne bygninger. Vi måtte ikke langt utenfor Trondheim før de forlatte husene er en normal del av bygningsstrukturen. Det er interessant hvordan alle disse husene nesten blir sett på som verdiløse. De må ha hatt stor verdi for mange tidligere generasjoner.

FORSKJELLEN MELLOM VERDI OG KVALITET

Vi kan gi et hus mange verdier. Det kan ha en bruksverdi, en salgsverdi, en symbolverdi og kanskje også en bevaringsverdi. Fellesnevneren for alle disse verdiene er at de er definert av mennesker, ikke av huset i seg selv. En verdi kan ses på som noe som tillegges, ikke noe som nødvendigvis finnes iboende. Verdien til et hus vil derfor endre seg når behov, marked eller holdning endrer seg. Dette skjer uavhengig av om huset forblir fysisk uendret.

Studerer vi et hus, kan vi oppleve husets iboende materielle kvaliteter. Da snakker vi om egenskaper ved den fysiske materien og ved struktureringen av den. Ulike kvaliteter kan tillegges ulik verdi, men kvaliteten er knyttet til det fysiske, og endres kun gjennom fysisk endring av materien. Alle ting har kvaliteter. Nye bygninger har ofte åpenbare, tidsbestemte og tilsynelatende selvforklarende kvaliteter. Men gulfarget, råttent, historiefortellende, grovt, forfinet eller holdbart er alle kvaliteter. Brukbart, ubrukbart, stygt eller vakkert er verdier som vi tillegger alle kvalitetene. Enkelte eksisterende hus kan bli sett på som verdiløse. Akkurat disse husene kan være spesielt interessante studieobjekter fordi de også har en lang og unik historie som har satt sitt preg på dem og over tid formet helt unike kvaliteter.

UTFORDRINGEN MED DENNE FORSKJELLEN

De iboende kvalitetene er ikke mer reelle enn de sosialt konstruerte verdiene. Begge deler finnes. På grunn av forholdet mellom iboende kvalitet og vår evne til å tillegge verdi, så vil det imidlertid oppstå et sprik mellom tingenes kvaliteter og hva vi klarer å oppfatte og utnytte. Å se og verdsette mangfoldet av kvaliteter er viktig siden det er nært knyttet til vår evne til å forstå hvordan omgivelsene våre er satt sammen og fungerer. Denne problematikken kan kjennes igjen i flere sider av samfunnet. Eksempler kan være hvordan salgsverdien til en leilighet ofte kommer ensidig ut fra beliggenheten, eller hvordan merkevarebygging av klesmerker kan få oss til å ignorere kvaliteter som holdbarhet. Problematikken har konsekvenser langt utenfor det typiske arkitekturfeltet. Likevel har vi som arkitekter - med våre designmetoder og formspråk - stor makt både gjennom at vi skaper og former kvaliteter, og fordi vi tillegger verdi ved å tydeliggjøre og fremheve enkelte kvaliteter foran andre.

Hvordan vi reparerer
borhammeren
påvirker huset.

AGENDA

Om denne oppgaven har en agenda, er det ikke å fremme noen kvaliteter som viktigere enn andre, men **å finne og fremheve et arkitektonisk potensial i å bevare og verdsette bredden av kvaliteter i omgivelsene**. For å oppnå dette må eksisterende kvaliteter, etter hvert som tiden går, kunne inngå i nye situasjoner. Gjennom prosjektet vårt har vi derfor vært på leting etter å utforske og konkretisere en holdning som kan lære oss å utnytte, tydeliggjøre og verdsette eksisterende kvaliteter i møte med nye kvaliteter og en ny situasjon. Vi har ønsket å bruke vår arkitekturkompetanse til å utfolde et slikt samspill, i praksis, i et bestemt prosjekt. Målet har vært å konkretisere en holdning og designmetode som muliggjør et materielt samspill mellom verdiløst og utdatert og nytt og relevant. Holdningen som vi leter etter kan ikke være en ren teoretisk ideologi eller en låst stil. Fremgangsmåten vår har derfor i stor grad vært en nær og praktisk tilnærming til materialer, og design, i et forsøk på å være og skape et eksempel på en slik holdning.

PROBLEMSTILLING

Gjennom en nær og praktisk prosess ønsker vi å utforske, skape og være en holdning.

Hvilke holdninger/fremgangsmåter/designmetoder kan bidra til å utvide vår forståelse av hvordan en kan forholde seg til, bearbeide og foredle eksisterende omgivelser i møte med nye situasjoner?

Fungerer det ikke må vi bearbeide videre eller finne en ny løsning.

FREMGANGSMÅTE

Helt fra starten hadde vi definert at vi ønsket å finne et hus å eksperimentere med i praksis. Med utgangspunkt i problemstillingen lagde vi et utkast til en prosess med tre hovedfaser:

1: Kartlegging av forfalne hus som skal rives, og samtaler med eierne av disse husene.

2: Overtakelse av ett av husene for å studere husets kvaliteter, og legge grunnlaget for videre uttesting.

3: Å skape en ny situasjon med utgangspunkt i en materialpalett bestående av det gamle huset, ispedd typiske materialer fra dagens standardiserte byggeindustri.

ARGUMENTASJON FOR FREMGANGSMÅTE

Den praktiske fremgangsmåten tok utgangspunkt i troen på at arkitekturholdningen vi var på leting etter best utforskes og konkretiseres i fysiske eksempler. Dette var spesielt viktig siden **løsninger kan ligge både i fysisk formspråk, designmetode, byggemetode eller ledelse av selve prosessen**. Samtidig lå det til grunn en vilje til å utfordre en typisk prosess, der arkitekten først designer en fullstendig løsning, for så å innhente de håndverkerferdighetene, materialene, og eventuelt verktøyene som trengs for å utføre arbeidet akkurat slik det er tenkt. En slik typisk prosess legger i seg selv ikke opp til å ta utgangspunkt i det eksisterende. I dette prosjektet ble løsninger funnet ut fra de materialene, verktøyene og ferdighetene som var tilgjengelige. En slik alternativ prosess gir stor fleksibilitet for læring og endring underveis, og skaper en direkte sammenheng mellom idé og fysisk utførelse. Dette var viktig for at vi i hele prosessen skulle kunne **operere som bevisste arkitekter og ikke som montører av eget design**. Dessuten ble denne fremgangsmåten valgt for at vi parallelt skulle kunne lære mer om selve frembringelsen av bygninger, noe vi mener er svært berikende for en designprosess.

AVGRENSNING

Tematikken i denne oppgaven berører mange fagfelt, og kunne blant annet vært studert fra både mer arkitekturteoretiske, filosofiske, historiske, sosialantropologiske, folkloristiske, forvaltningsmessige eller kunstneriske perspektiv. Fokuset er imidlertid forsøkt holdt på utforsking av materielle kvaliteter, og fysisk uttesting av et formspråk med utgangspunkt i disse kvalitetene.

På noen måter handler prosjektet om gjenbruk og bevaring. Noen hus bør fredes, eller gis offentlig vern, som viktige historiefremidlere. Dette prosjektet tar utgangspunkt i de husene som ikke anses som verdt å verne. Gjenbruk kan være ressursbesparende, men i oppgaven er det ikke disse miljømessige fordelene ved gjenbruk som vektlegges.

Første fase i prosjektet var en enkel kartlegging og leting etter et hus å arbeide videre med. Å kartlegge de forfallene husene er generelt interessant, og hver enkelt situasjon kunne vært vesentlig grundigere analysert. Dette har vi imidlertid ikke valgt å gjøre i denne omgang, fordi det tidsmessig ville gått utenfor rammene våre.

I det følgende viser vi til Einar Bye og Ola Sendstad, som har gjennomført prosjektet fra ide til fysisk realisering. Vi har hatt mange roller underveis i prosessen, og prosjektet kunne ha vært presentert fra mange forskjellige vinkler. Vi har gjort oss viktige erfaringer om prosjekt- og prosessledelse, forhandling med interessenter som eiere, kommunen og sponsorer, og om vurderinger rundt sted og bygningens mer praktiske funksjon. I denne teksten har vi imidlertid valgt å fokusere på de sidene av prosessen som har vært mer direkte knyttet opp mot problemstillingen, som hele tiden har vært den retningsgivende drivfaktoren, i en prosess som også består av mangfoldige omveier og sidesprang.

PÅ LETING ETTER FORLATTE HUS

UTGANGSPUNKT

Målet med denne kartleggingsfasen var å finne et hus som kunne være utgangspunkt for en videre uttesting og bearbeiding. Samtidig var det behov for et dypere innblikk i hva slags hus som stod til forfall, hvilke kvaliteter de typisk kan ha, og hvilke holdninger eierne egentlig har til dem.

FREM GANGSMÅTE

Selv om et hus står ubrukt og til forfall trenger man tillatelse fra eieren for å få overta det. 13 lokalaviser i Trøndelag trykte en sak om to arkitektstudenter som tok på seg å fjerne hus i bytte mot materialene. Som et resultat av avisoppslagene fikk vi 30 konkrete tilbud om hus fordelt utover en periode på en måned. De 16 første husene vi fikk tilbud om ble besøkt. Eierne ble spurt om historien til huset, hvilken tilstand det var i, om hvorfor de ville rive det, og om de hadde vurdert andre alternativer.

KONSEKVENSER AV FREM GANGSMÅTEN

Denne fremgangsmåten ga eierne et klart insentiv til å ta kontakt med oss. På grunn av den valgte fremgangsmåten, har alle husene i denne kartleggingen det til felles at det finnes en eier som vil at huset skal rives. Metoden var egnet for å skape en naturlig arena for å få komme på besøk og intervju eierne. Vi fikk dessuten også mange andre henvendelser, både positive oppmuntringer og direkte advarsler om hvor håpløst det var å gjenbruke slike hus. Dette sier også noe om hvilke holdninger som finnes.

Samtidig innebar fremgangsmåten vår et valg om at huset vi bestemte oss for å arbeide videre med, måtte flyttes fra stedet det sto på. Et fremtidig nybygg med materialene måtte foregå på et annet sted. Dette ble et vesentlig premiss som i stor grad har påvirket prosjektet. Generelt når en skal gå inn og bearbeide eksisterende bygningsmasse vil man antageligvis i større grad kunne bevare iboende kvaliteter om man kan bevare bygget i dets originale situasjon. Dette var en utfordring, samtidig som det ga oss en ny situasjon å spille på i design- og byggeprosessen.

OPPDAGELSER OG DISKUSJONER

Alle stedene vi besøkte var forskjellige, og den enkle kartleggingen har ikke et kvantitativt grunnlag til å trekke generelle konklusjoner. Det vi kan si noe om er hvilke kvaliteter vi opplevde, og hvilke holdninger vi møtte på akkurat de stedene som vi besøkte. Bildet er sammensatt, men vi vil trekke frem noen erfaringer og diskusjoner som påvirket prosessen vår videre.

Husene som folk ville ha revet var laftede trønderlåner, plankehus, og reisverkshus. Med få unntak var de lite originale, med påbygg eller flekkvise oppussinger fra mange forskjellige tidspunkt. Alle husene var tidligere bolighus. Det varierte mye når de sist hadde vært bebodd, men det var på alle stedene minst 20 år siden noen hadde lagt energi eller omtanke i å reparere, tilpasse eller oppdatere huset. Når huseiere nå tok kontakt med oss var det fordi situasjonen hadde endret seg siden sist huset var i bruk. Et typisk eksempel er at det er en ny eier. Oppholdet i omtanke til huset har ført til at huset nå virker utdatert. Bygningene har blitt hengende etter og det virker for omfattende og usikkert å skulle inkludere dem i en ny løsning.

Umiddelbart er det lett å tenke at situasjonen er knyttet til en generell fraflytting. Dette bildet virker imidlertid for enkelt. På nesten alle stedene vi besøkte, var det enten bygget eller planer om å bygge nye hus rett ved siden av huset som skulle rives. I disse tilfellene er det altså i stor grad kvaliteter ved det materielle og det strukturelle i det gamle huset som har blitt avskrevet, ikke beliggenheten.

Det var svært varierende hvilken verdi eller potensial eierne la i huset, og det hadde tilsynelatende liten eller ingen sammenheng med vår vurdering av tilstanden. En av eierne ombestemte seg i prosessen og ønsket likevel å forsøke å restaurere huset sitt. Dette var teknisk sett kanskje det aller dårligste huset som

ble besøkt. På den andre siden var det flere tilfeller der hus som helt klart kunne vært bevart, bare ble sett på som arvet styggdom. Det kom mer an på situasjonen rundt enn på den fysiske tilstanden til huset. En viktig faktor var hvorvidt eieren hadde et personlig forhold til huset. I de tilfellene der eierene hadde det, fikk vi flere ganger sterke beskrivelser av at de skammet seg over å la huset forfalle. Slik er det interessant å snakke om hvordan de forfalne husene nettopp kan være et symbol. Mange ser på byggene som bilder på stagnasjon i lokalmiljøet, og det kan virke som at noen også knytter det til sine egne begrensninger.

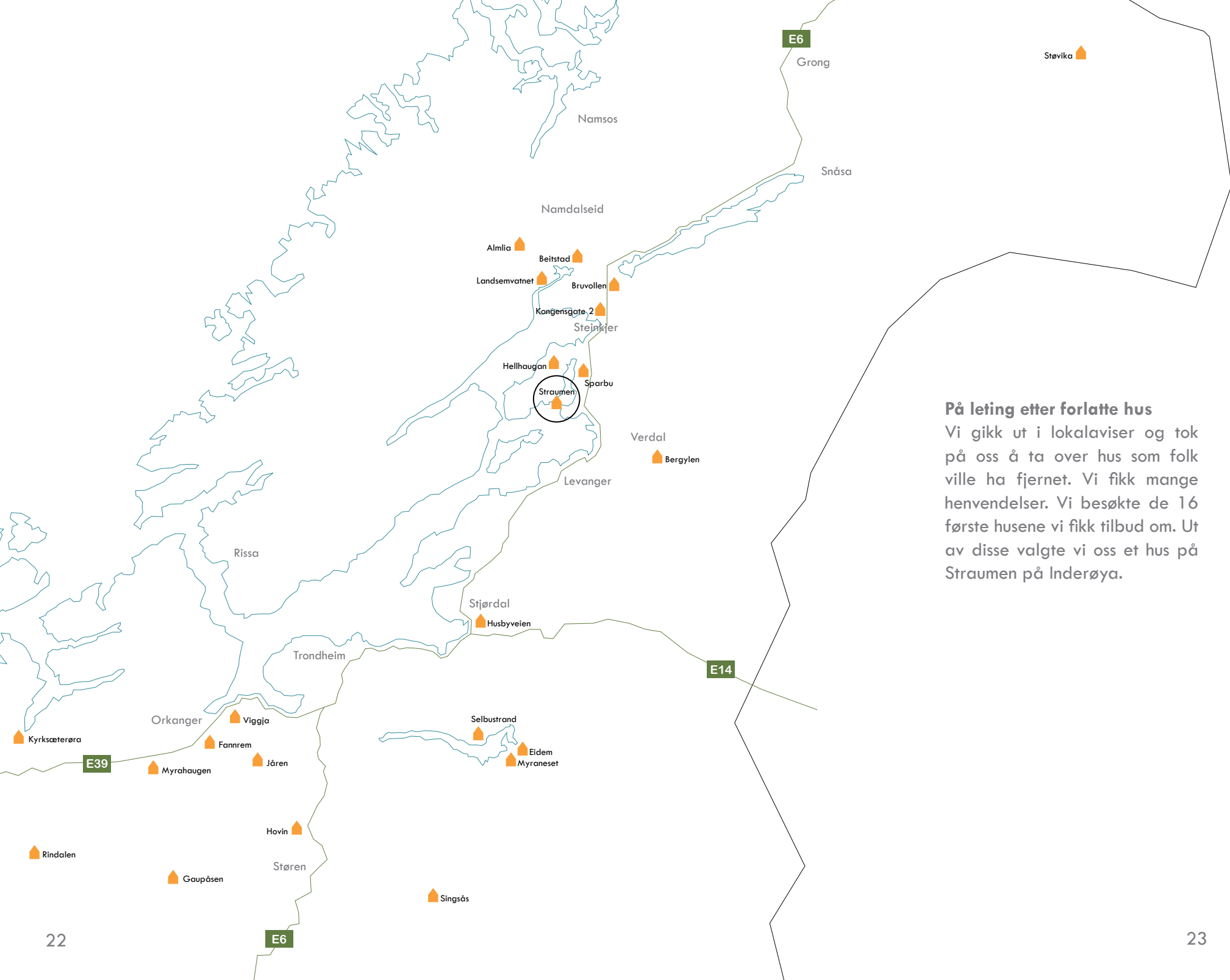
Flere av eierne uttrykte en maktesløshet i forhold til å gå inn å gjøre noe som helst med den eksisterende bygningsmassen. De syntes at det var en usikkerhet forbundet med hva som egentlig måtte gjøres, hva som kunne gjøres, hva som var riktig å gjøre og om det kanskje likevel aldri ble noe bra. Folk som hadde snakket med håndverkere hadde blitt anbefalt å rive av de samme grunnene.

Bildet som de ulike stedene gav oss tydeliggjør hvordan det mangler en måte å forholde seg til disse husene på. Folk ga uttrykk for at det kun finnes mulighet for å velge mellom en tilbakeføring på den ene siden - noe som for dem virket uoverkommelig - eller oppussing på den andre. Det siste alternativet framsto åpenbart som et dyrt og dårlig alternativ til nybygg.

En slik presentasjon av valgmulighetene gjenkjennes i byggebransjen: Holdningen til eksisterende hus virker dogmatisk. En kan spørre seg om det ikke bør finnes en mellomting mellom de strenge kategoriene: en holdning der man kan bevare og foredle enkelte vakre, unike, stedstilpassede, fortellende, minnerike eller teknisk gode kvaliteter, selv om tiden har gått fra helheten.

Når folk pusser vekk maling eller skifter trekk på brukte møbler, kan man ane en slik holdning. Dette er en form for bearbeiding der man endrer det eksisterende for å fremme de kvalitetene man liker. Samtidig kan man tilføre nye kvaliteter man også liker. Utfordringen ligger i å skape en helhet der kvalitetene fungerer sammen i stedet for å svekke hverandre. Det er sjelden en bearbeider hus på en tilsvarende måte. Når materialer gjenbrukes fra hus ligger fokuset som oftest på ressursbesparing. I formspråket kan det nesten virke som en egentlig ville brukt nye materialer. I andre tilfeller brukes gjenbruk mer som dekor. Formspråket som dette prosjektet er på leting etter kan kanskje være en form for hybrid mellom gjenbruk og bevaring. Målet bør i alle fall være et uttrykk som faktisk utnytter og bygger på kvalitetene i det eksisterende.

Samtidig er det vesentlig at hus, i motsetning til møbler, ikke nødvendigvis er objekter, men omgivelser som endrer seg over tid. Flere av de gamle husene uttrykte tydelig at de under bruk hadde vært utsatt for mange flekkvise bearbeidinger. Forfallet startet etter at disse stoppet opp, og det ble et opphold i tid der ingen hadde noen omtanke for huset. Om en kunne ha fortsatt en slik kontinuerlig oppdatering kan en tenke seg at bygningene ikke ble utdatert. I så fall må en prioritere **å ta vare på huset, med mange små tilpasninger, fremfor lange perioder med stillstand etterfulgt av krisepregede prosjekt** der en blir maktesløs når det gjelder hva som er riktig fremgangsmåte. I dette perspektivet blir det klart at kunsten ikke er å finne ny mening i forfalne hus, men å finne en holdning der omgivelsene våre gjennom omtanke kan foredles og slik ikke bli utdatert. En slik holdning vil ikke bare sikre at positive eksisterende kvaliteter bevares, men også bidra til å stille høyere krav til nye og tilførte kvaliteter.

På leting etter forlatte hus
Vi gikk ut i lokalaviser og tok på oss å ta over hus som folk ville ha fjernet. Vi fikk mange henvendelser. Vi besøkte de 16 første husene vi fikk tilbud om. Ut av disse valgte vi oss et hus på Straumen på Inderøya.

Husene vi ikke valgte.

VALG AV HUS

Vi hadde ikke på forhånd satt opp noen kriterier for valg av hus å arbeide videre med. Det var enklest å eliminere alternativer. Dette gjaldt de bygningene som godt kunne vært bevart slik de er, de husene eierne kanskje faktisk ikke kommer til å rive, og de husene som har tydelig sterke kvaliteter som nødvendigvis ville ha forsvunnet ved en flytting. Huset som til slutt ble valgt har ingen av disse egenskapene, men kan ellers ses på som et typisk eksempel for alle husene som ble besøkt. Som på de fleste stedene hadde eierne heller ikke her noe nært personlig forhold til huset. Bygningen ble kjøpt på grunn av tomten, og de nye eierne så absolutt ingen mulighet for bevaring eller gjenbruk.

Huset var tydelig vannskadet, og i generelt dårlig forfatning. Bygningen var også typisk ved at den bar sterkt preg av billige, flekkvise og til dels mangelfulle reparasjoner. Selv om deler av huset var veldig gammelt, var få overflater originale. Samtidig innebar denne tilstanden at det var mange forskjellige materialer, lag og overflater. Kanskje kunne disse karakterfulle elementene igjen bli virksomme i et nytt design. Dessuten hadde bygningen en tømmerkasse fra første halvdel av 1800-tallet. Tømmerkassen hadde tidligere vært flyttet, og kanskje kunne den overleve en ny flytting.

På grunn av mye nybygging befant det gamle huset seg nå i et boligfelt. Slik hadde den tidligere gårdsbygningen allerede mistet mye av sin opprinnelige situasjon. Også her var det altså det materielle som var avskrevet, og ikke beliggenheten. Det var vanskelig å forutsi hvor dårlig huset var, men folks spesielt negative inntrykk av huset opplevde vi som inspirerende. Det fikk bygningen til å framstå både med store utfordringer og med store muligheter til forbedring. Hvis det kunne bli noe av dette huset er det håp for alle hus. Derfor fortsatte prosjektet med dette huset på Straumen.

DET GAMLE HUSET: HUSET PÅ STRAUMEN

UTGANGSPUNKT

Motivasjonen bak denne demonteringsfasen var å avdekke eksisterende materielle kvaliteter i huset vi hadde valgt å arbeide videre med. Noen materialer måtte tas vare på til uttesting og mulig gjenbruk. Vi håpet også at denne fasen skulle gi prosjektet oppmerksomhet i lokalmiljøet, og at dette igjen kunne berike prosessen vår.

FREMGANGSMÅTE

Gjennom en forsiktig demontering av bygningen ble forskjellige materielle kvaliteter gradvis avdekket. I praksis innebar dette at vi plukket ned huset i motsatt rekkefølge av hvordan det ble satt opp. Først fjernet vi lister, deretter panel. Så forsvant ytterkledningen og takplatene. Til sist rev vi undertaket, slik at kun konstruksjonen sto igjen. Takåsene ble vippet ut av sine spor i laftekassen, og rullet forsiktig ned på bakken. Fortløpende ble brukbare materialer sortert og bevart for eventuell ny bruk. Laftekassen ble merket nøyaktig før den ble plukket ned. Til slutt var hele huset borte. Stabler av mer eller mindre brukbare byggematerialer skapte under hele prosessen mye diskusjon i nabolaget. I tillegg til tømmerkassen ble det i hovedsak tatt vare på materialer det fantes en viss mengde av, samt overflater som i stor grad hadde preget huset tidligere.

KONSEKVENSER AV FREMGANGSMÅTEN

Vanligvis ville denne bygningen blitt revet med gravemaskin. Metoden vår gir i motsetning til en slik framgangsmåte, en svært god innsikt i husets byggemetode og materialbruk. Med kunnskap om rådende teknikker og byggeskikk kan vi nå si mye om hvordan huset har utviklet seg over tid, og hvilke forhold som har vært utslagsgivende for løsninger som er valgt. Samtale med naboer og andre som har kjennskap til stedet utvidet bildet vi fikk av å studere det materielle. I det vi river det selv, og for hånd, får vi også en reell opplevelse av omfanget av en slik jobb. Ikke minst ser vi hvilke konsekvenser prosessen får på ulike materialer og materialsammensetninger.

OPPDAGELSER OG DISKUSJONER

Førsteintrykket av huset var svært lite innbydende. Vi ble møtt av en lukt av fukt, tobakk og katteurin. Det var ikke et sted vi ønsket å gå inn uten hansker og støvmaske. Selv om vi definitivt kunne fastslå at dette var et skittent hus, var det vanskelig å forsøke seg på en objektiv vurdering av tilstanden. Å finne igjen ting som gebiss og en brukt tannbørste ga hele huset en ubehagelig karakter. Tanken på at noen har bodd her er helt fremmed fordi dette ikke oppfattes som et sted å bo. Likevel skal det ikke så mye til før synet på huset endres. Idet vi åpnet alle vinduer og begynte å demontere bygget, endret huset status. Gradvis er det ikke lenger et forfallent hjem, men ulike materialer med ulike kvaliteter. Da er ingenting så frastøtende lenger, og en kan begynne å avdekke karakterer slik de faktisk er.

Det var trepanel i mange forskjellige farger i huset. Noe av panelet var veldig tynt og skjørt, annet var kraftig og klart gjenbrukt fra noe annet. Materialene kunne ha mange tykke lag med maling, eller tydelig tretekstur. Andre steder er det forskjellige plater og tapeter. Gulvbordene var opp til tre centimeter tykke, men mye var råttent. I stuen var det mange forskjellige overflater, der alle hadde fått en felles farging av tobakksrøyk. På det innerste rommet i andre etasje var panelet så sprøtt at hvert enkelt bord sprakk nesten like lett i seg selv som de ulike bordene gikk fra hverandre. Vi opplever ikke bare materialoverflater, men avdekker også lag med mer eller mindre vellykkede isolasjonsforsøk og ulike reparasjoner. Veggene er stappet med sagflis, aviser, mose, mineralull og gamle tøyrester. Ved å jobbe med huset på denne måten oppstår det en økt forståelse for hvordan huset har fungert. Materialene forteller hvordan vinduer har vært byttet ut, hvor det har vært skader, hvordan det har blitt reparert, eller hvordan skaden har utviklet seg der det ikke har blitt reparert.

Flere steder der en kunne forvente å finne tømmer var det forskjellige erstatninger. I den ene kortveggen var det skåret ut to store åpninger. Taket kan ikke ha vært tett, og tømmeret har blitt utsatt for fukt. Spesielt har dette gått ut over lafteknutene. Opprinnelig må tømmerkassen ha hatt utstikkende nover. Dette er gunstig siden fukt som trekker inn i endeveden får tørke ut. Når ny kledning ble lagt på 1960-tallet har disse novene blitt kappet. Dette har ført til at fukt har blitt innestengt. Alle lafteknutene var derfor helt råtne. Det var også store råteskader nært raftet og ved vinduer. Det er noe absurd, men litt fint, med å detaljert merke hver stokk når en plukker ned en tømmerkasse som er så råttent at stokken nesten faller fra hverandre. Samtidig var det viktig for prosessen å ta huset såpass på alvor. Vi visste hele tiden at vi enkelt kunne ha avskrevet hele huset som utdatert, men vi var på leting etter en holdning der enkeltkvaliteter allikevel kunne få nytt liv.

Den viktigste lærdommen herfra er nettopp **hvor lett det er å avskrive enkeltelementer når det står i en ikke fungerende helhet**. Når vi fjernet et lag håpet vi alltid å avdekke noe som var helt spesielt, og overraskende mye bedre enn alt det andre. Denne opplevelsen fikk vi egentlig aldri. Endringen foregikk mer hos oss. Etter hvert ble vi svært fascinert av alle de ulike fargene som fantes på panel, tykkelsen på gulvbord, eller hvor stor variasjon det kan være i overflaten på en tømmerstokk. Vi tror at det var essensielt å komme til dette stadiet der vi så forbi den kategorien som huset var satt i som helhet. Hvis en situasjon er utdatert ligger det egentlig implisitt at den ikke fungerer som helhet lenger. Skal en kunne tilpasse til en ny situasjon, men likevel bevare eksisterende kvaliteter, må en derfor **være i stand til å se både helheten og hvordan den består av enkeltkvaliteter**. En slik lydhørhet for omgivelsene, vil derfor være avgjørende i en holdning der enkelte kvaliteter skal bevares, andre forsvinne og nye tilføres.

Huset på Straumen

Huset på Straumen var en laftet trønderlån på to etasjer, med en forlengelse i reisverk. Huset hadde lenge stått og forfalt. Naboene så frem til å få bort den skjemmende bygningen. De fortalte at mannen som hadde bodd der slet med alkoholisme og at bygningen i flere år fungerte som åpent hus for festglade nordtrøndere. Den tidligere eieren er nå tørrlagt og bor på det lokale eldresenteret. Da vi oppsøkte ham, fortalte han gjerne historier om hvordan det hadde vært å bo i det lille huset på Straumen.

Huset på Sund folkehøgskole

Når vi skulle finne en ny tomt ønsket vi at denne skulle ligge nær den gamle beliggenheten. Slik kunne både lokalbefolkning og ulike samarbeidspartnere enklere følge hele prosessen. Etter å ha undersøkt noen ulike alternativer satset vi på en avtale med Sund folkehøgskole. Skolen er lokalisert omtrent en kilometer utenfor Straumen. Der finnes det et kreativt og positivt miljø, og skoleledelsen bestemte seg raskt for at de ville satse på prosjektet vårt. I samarbeid med skolen valgte vi en tomt nedenfor hovedbygningen, med utsikt over fjorden.

DET NYE HUSET: DET VAKRESTE HUSET I VERDEN

UTGANGSPUNKT

I de to første fasene fikk vi en forståelse av situasjonen, og et nært innblikk i materialene i huset på Straumen. I denne siste fasen skulle vi skape. Målet var å utforske, bygge og være en holdning. Oppgaven var å tydeliggjøre materialkvaliteter fra huset på Straumen, sette disse sammen med typiske nye materialer og å finne fram til en ny og berikende løsning tilpasset en ny situasjon. Det skulle ikke være noe førende praktisk program, men byggeriet skulle bli et helhetlig eksempel som kunne få et videre liv, og være utgangspunkt for diskusjon.

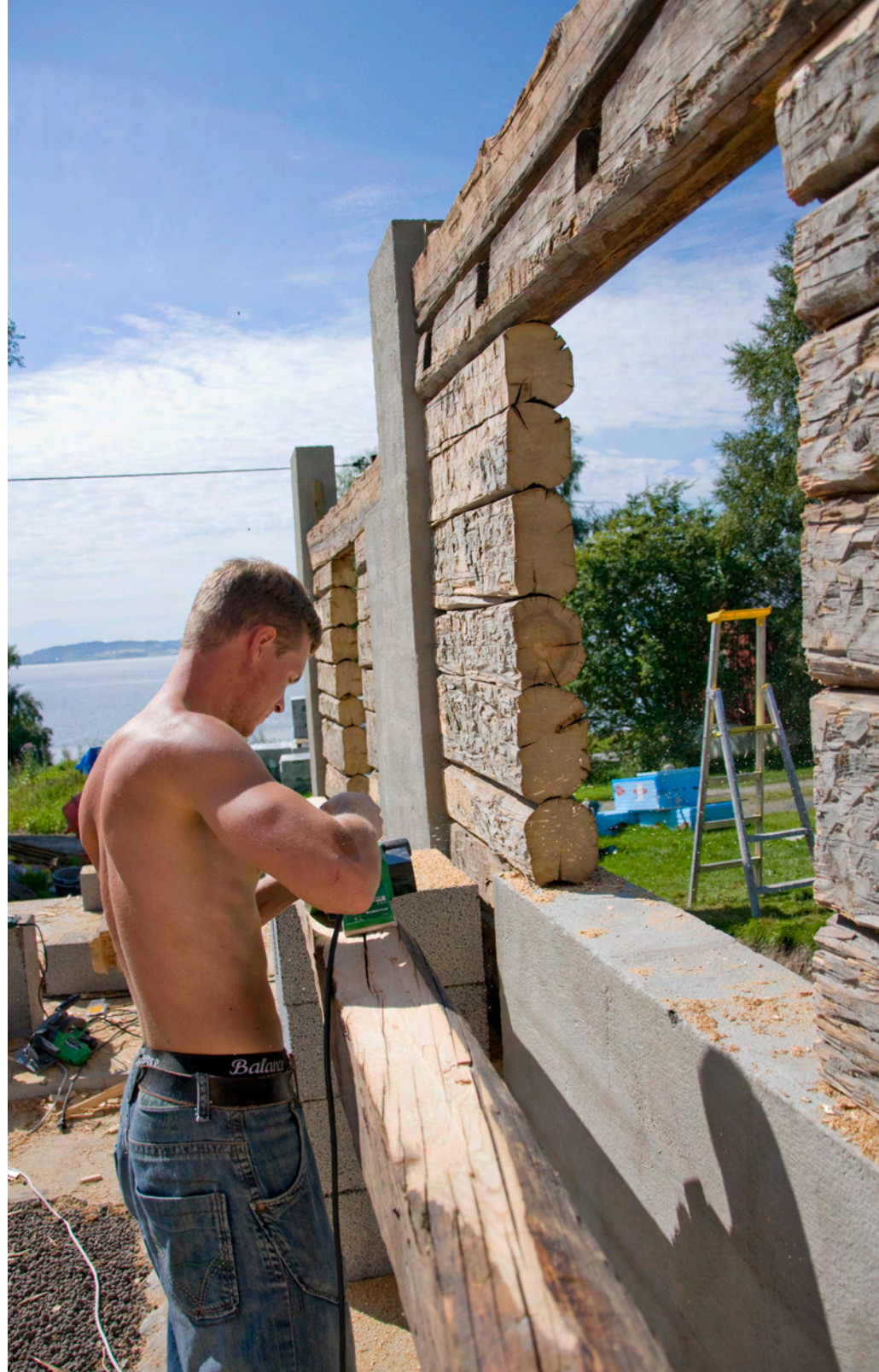
FREM GANGSMÅTE

Et utvalg av materialene fra huset på Straumen ble sammen med nye sponsede materialer fraktet til en ny tomt. Gjennom begge de tidligere fasene hadde vi arbeidet parallelt med å få til sponsoravtaler. Vi hadde gått bredt ut og kontaktet mange forskjellige materialleverandører. Vi takket ja til støtte fra alle bedriftene som var positive. På denne måten utgjorde også de nye materialene en palett som vi kunne spille på. Kommunen og fylkeskommunen støttet oss økonomisk. Kommunen ga oss også tillatelse til å sette opp en bygning med samme grunnflate som den opprinnelige tømmerkassen. Dette var også det eneste som var bestemt. Byggingen begynne uten at det var klart hvordan det skulle se ut, eller hva det skulle brukes til. Designbeslutninger foregikk parallelt med bygging på tomte, og det nye huset reiste seg uten bruk av tegninger. Problemer som dukket opp måtte løses ut fra det vi hadde til rådighet. Etter ferdigstilling ble det avholdt et arrangement med improvisasjonsmusikk og -dans som tok utgangspunkt i det nye huset. I demonteringsfasen ble det sagt om prosjektet: at noen arkitektstudenter skulle gjenbruke det dårligste huset i verden. Når vi nå skulle skape noe nytt ble det viktig å gi prosjektet et annet navn: *Det vakreste huset i verden*.

KONSEKVENSER AV FREMGANGSMÅTEN

Å bygge og designe på denne måten åpnet for å la de tilgjengelige materialene, verktøyene og ferdighetene forme løsningen, framfor å forsøke å skaffe og tilpasse dette til et forhåndsbestemt og fastlåst design. Denne prosessen tar utgangspunkt i det en har tilgjengelig. I en typisk moderne byggeprosess vil nye og brukte materialer være to helt forskjellige verdener når det kommer til pris, transport, leverandøravtaler, også videre. Med vår fremgangsmåte stiller nye og brukte materialer mer på like vilkår, der forskjellene i større grad får være de iboende kvalitetene.

Samtidig er fremgangsmetoden et sjansespill der vi aldri helt kan si hvordan resultatet kommer til å bli. Det er en utfordring å ikke la en slik usikkerhet og stressituasjon få forme prosessen for mye. Dessuten fører dette sjansespillet til at en aldri kan love fremtidige brukere hvordan det kommer til å bli. Vi syntes derfor at det var viktig å ha et åpningsarrangement der vi kunne overrekke bygningen, og begynne en prosess der nye brukere tar eierskap og gir verdi.

OPPDAGELSER OG DISKUSJONER

Problemstillingen i dette prosjektet kan bli litt uhandgripelig så lenge det består av generelle formuleringer. I det en arbeider med tematikken i en praktisk byggeprosess blir det snevrere, men også så mye mer konkret. Når vi snakker om å skape et gjensidig berikende samspill mellom eksisterende kvaliteter og tilførte kvaliteter, så handler det plutselig om hvordan vi faktisk kan sette en finpusset karm inn i en grov og patinert tømmerkasse. Det handler om konsekvenser av å lage en liten glippe i mellom eller å legge karmen helt inntil. Når ulike karakterer og elementer settes opp mot hverandre må en arbeide på en balanse mellom kontrast, konkurranse, samspill og spenning. Mer enn prosessen var styrt av en overordnet bevissthet fra vår side, så består det av mange slike små vurderinger der vi forsøkte å være så tilstedeværende som mulig. Når vi designet etter denne metoden ble det veldig tydelig hvordan materialkvaliteter, verktøy og egne håndverkerferdigheter sammen former uttrykket. Når man bevisst bearbeider i fullskala, ser vi hvordan ting blir på den måten vi lager dem: Vi ser hvordan frembringelse av hus handler om hvordan man holder tappjernet eller når man sist slipte motorsagkjedet. **Vi ble ikke lenger bare opptatt av størst mulig presisjon, men av å finne en frambringelsesmetode som ga jevn presisjon, eller jevn upresisjon.**

Når vi ikke hadde noe representasjonsbilde å bygge etter, måtte vi i stedet lage oss enkle regler. Et godt eksempel på dette er hvordan vi lot lecamur erstatte råttent tømmer i tømmerkassen. Etter å ha bygget en ringmur ble de fire gamle tømmerfasadene lagt opp utover plenen rundt muren. Slik kunne vi studere hvor tømmeret var skadet og hvor det kunne bevares. Ikke minst kunne vi modellere de nye fasadene i full skala. Når vi hadde et slikt prinsipp, trengte vi ingen tegninger. Leca og tømmer ble flyttet frem og tilbake mellom plenen og ytterveggene. Bygningen ble ikke bygget på mål, men ut fra

lecamodulen - blokkene ble aldri kappet. Med enkle regler klarte vi å gjøre tilpasninger mellom leca, tømmer og åpninger. Råte, materialmengde, fasadekomposisjon og lysinnslipp var bare noen av faktorene som var formgivende. Alt tømmeret som vi mente var brukbart i den gamle strukturen inngår i den nye. Samtidig valgte vi å gjøre flere endringer. Et eksempel er i den kortveggen der det var skåret ut to store åpninger. Vi kappet tømmeret på midten og skjøv det til hver sin side slik at vi fikk én stor åpning i stedet. Denne rammer inn utsikten i den nye situasjonen.

Ulike løsninger og nye regler ble funnet på etter hvert som det trengtes. Innenfor veggen av tømmer og leca arbeidet vi med et frittstående indre rom. På dette tidspunktet var det ikke klart hvordan taket skulle bygges. I et tegnet prosjekt ville en antagelig aldri designet elementer etter hverandre på denne måten. Man kan tenke seg at uttrykket ville blitt rotete og usammenhengende. Når vi bygde det direkte følte ikke dette som et stort problem. Vi kunne fortløpende se hvordan det faktisk ble. **Fungerte det ikke, så måtte vi gjøre det på en annen måte, eller bearbeide videre.** Dette var metoden vi hele tiden arbeidet etter. Vi tenker at en byggende arkitekt må utfordre både rollen som montør og som håndverker. Dette innebærer å kunne reflektere over oppdagelser, og slik kunne velge tilforlivelige og elegante løsninger. Å gradvis kna frem bygningen mener vi har ført til indre logikk mer enn usammenheng. Et eksempel er hvordan taket blir båret av seks lecasøyler - siden lafteknutene var råtne måtte lecamuren gå helt opp på seks punkter. Et annet eksempel på en slik tilforlivelig løsning er hvordan vi etter å ha latt lecablokkene trappe seg opp i fasaden fant på å også la blokksystemet bre seg utover gulvet. Modulen og måten vi la dem i mønster definerte størrelsen på det indre rommet. **Å bygge på denne måten fører ikke til stor presisjon i centimeter, men gir mulighet for økt presisjon i uttrykk.**

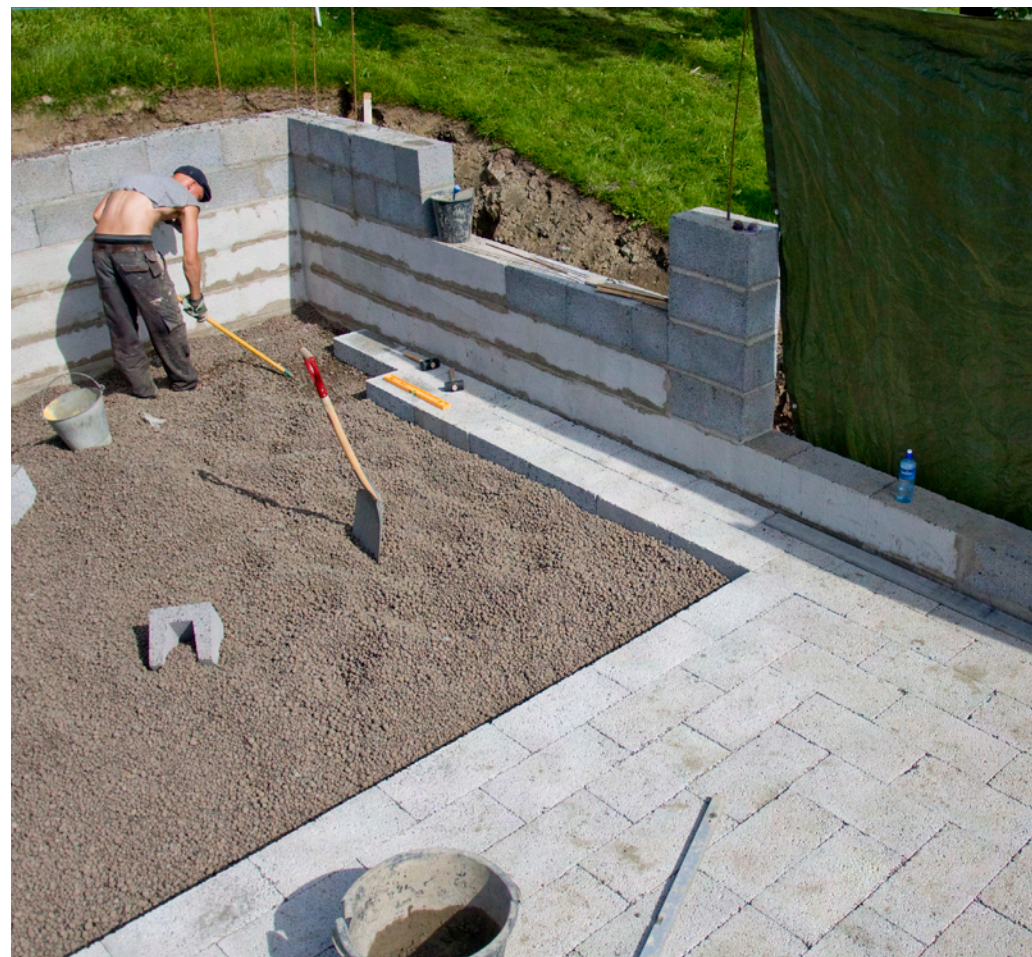
Den endelige bygningen viser de ulike materialene satt opp mot hverandre på en måte som tydeliggjør noe av det vi fant spennende med det gamle huset og den nye situasjonen. Vi mener nye og gjenbrukte elementer har fått stå i et gjensidig berikende samspill. En viktig lærdom var hvor givende det kan være å **la noen elementer være fleksible, mens andre er mer faste.** Glass bestilte vi for eksempel etter presise mål. Når glasset var på plass kunne vi ikke bearbeide det. Karmer og utføringene kunne vi derimot tilpasse akkurat slik vi ville ha det. Dette var vesentlig enklere å finne ut når glasset faktisk var der. Hos oss var jo slike motsetninger litt selvforstått, men generelt, og opp i mot problemstillingen i dette prosjektet, kan en tenke seg at evnen til å bruke slike tilpasninger er essensielt. Å bearbeide eksisterende omgivelser krever tid, arbeid og fokus. Nye elementer er ofte standardiserte og generiske. Når nye og eksisterende kvaliteter skal forenes er det viktig å både ha forståelsen for, og evnen til, å la enkelte og de riktige av delene tilpasses. Slik kan andre eksisterende kvaliteter kanskje forbli uten at en trenger å endre så mye. **Nye og standardiserte elementer kan inngå i en mer unik og tilpasset helhet.**

Vår byggeprosess var på mange måter en utforskning av slike tilpasninger med forskjellige materialer, teknikker, detaljer og overganger. Når man arbeider så direkte, får man et tydelig fokus på forholdet mellom idé og endelig uttrykk. Om man tegner et prosjekt på forhånd, må bygningen likevel gjennom en slik frembringelsesprosess som vil forme uttrykket. Dette bør vi som arkitekter makte å ta inn over oss. Om man bygger med kun nye og helt standardiserte bygningselementer vil kanskje frembringelsen utgjøre en mindre endring fra representasjonen. Allikevel vil en mangel på forståelsen av frembringelsesmetoden generelt redusere evnen til å bearbeide og tilpasse eksisterende bygningsmasse. Slik kan man også miste muligheten til å foredle eksisterende situasjoner. Det blir så alt for mye enklere å planere ut tomter og bygge nytt.

I løpet av formgivnings- og designprosessen ble det tatt mange valg ut fra hva som virket spennende der og da. Den endelige bygningen viser tydelig at våre valg har vært førende for uttrykket, og vi må stå ansvarlig for det. Det er selvsagt at mye kunne vært gjort annerledes og slik endt opp med helt andre resultat. På tross av at materialpaletten, tid og penger hele tiden satte klare begrensninger, var det innenfor disse rammene rom for våre ideer og innspill. Å arbeide med stor åpenhet innenfor tydelige begrensninger fremstår veldig fruktbart for prosjektet. Vi fikk en sterk nærhet til det vi hadde til rådighet. Materialer, verktøy, tid, penger og ferdigheter måtte knas og pusles sammen til en interessant helhet. Når en skal arbeide med utgangspunkt i eksisterende elementer eller omgivelser, vil det alltid være mange begrensninger. En viktig lærdom må være å lage seg en designprosess der disse begrensningene blir berikende og ikke hindrende. For å kunne utnytte dette tror vi at det krever en bevisst nærhet. Nærhet til begrensningene er både en inspirasjonskilde og en måte å tydeliggjøre hva som ligger åpent.

Selv om begrensningene hele tiden var tydelige, så er prosessen vår som helhet mest preget av stor åpenhet. Når vi begynte å lete etter forlatte hus visste vi ikke hva vi var på utkikk etter. Når vi begynte å demontere huset på Straumen visste vi lite om hva som fantes av materialer. Når vi begynte å bygge visste vi ikke hvordan den endelige bygningen ville fremstå. **Å arbeide med så stor åpenhet føltes hele tiden som et sjansespill. Vi tenker at denne risikoen må vektas opp mot gevinsten som ligger i å være åpen for å inkludere positive tilfeldigheter og oppdagelser underveis.** Dette er en av de viktige erfaringene vi sitter igjen med. Når vi tar utgangspunkt i det eksisterende, begynner å avdekke det, og må gjøre tilpasninger til det, så oppstår det uforutsette oppdagelser. Sikkert generelt når vi designer, men spesielt når vi opererer med mange teknikker, tilpasninger og rike materialuttrykk, oppstår det i frembringelsen kvaliteter som ikke var planlagt. Derfor blir det

så viktig å holde prosessen åpen for at slike positive kvaliteter kan få berike, mens negative overraskelser kan unngås. I så fall må en gi slipp på den forhåndsbestemte totalløsningen. I stedet vinner vi muligheten til uttrykkspresisjon og kanskje økt kontroll over hvordan den endelige situasjonen faktisk blir. Det fremstår derfor som **essensielt for en arkitekt å kunne lede en prosess med tilstedeværelse i begrensningene og åpenhet for å kunne inkludere positive oppdagelser.**

AVSLUTNING

Danserinne: Live Strugstad
Foto: Annika Ostwald

KONKLUSJON

I innledningen uttrykker vi hvordan vi er på leting etter en holdning eller en designmetode som kan hjelpe oss å utnytte, tydeliggjøre og verdsette eksisterende kvaliteter i møte med nye kvaliteter og en ny situasjon. Erfaringene i dette prosjektet gir et lite innblikk i eksisterende, men også mulige alternative holdninger til å bearbeide eksisterende omgivelser.

I løpet av prosessen har vi gjort oss mange lærdommer. Synet vårt på tematikken har skiftet i flere omganger og utviklet seg etter hvert. I praktisk arbeid med både nye og eksisterende elementer, er det selvsagt at de ulike elementene ikke passer sammen i seg selv. Skal det kunne skje er det avhengig av konkret bearbeiding. Både designmessig og håndverksmessig blir evnen til tilpasning både en nødvendig praktisk ferdighet, og en holdning som ligger i handlingen. Vi mener også at holdning kan ligge i fysisk form, og håper at den nye bygningen på Inderøya fører til at fremtidige brukere, som byggere, stiller seg noen spørsmål om hvordan vi over tid kan foredle omgivelsene våre.

Av de mange erfaringene vi har gjort oss har vi i denne teksten trukket frem noen vi mener kan ha en mer generell gyldighet. De får her stå som en konklusjon:

1: Om dette prosjektet har lyktes i å avdekke en holdning, om hvordan en i praksis kan foredle eksisterende omgivelser, så vil evnen til å lede en åpen prosess stå som en viktig konklusjon. Når en går inn og endrer på en eksisterende situasjon kommer det i bearbeidingsprosessen til å oppstå uforutsette tilfældigheter og oppdagelser. Slike oppdagelser kan innebære både positive og negative kvaliteter vedrørende den ønskede situasjonen. Evnen til å holde prosessen åpen innebærer å kunne tilpasse den fysiske løsningen underveis. Slik kan en inkludere positive oppdagelser, og makte å endre på negative oppdagelser. Man

må i så fall gi slipp på den forhåndsbestemte totalløsningen. Med en bevisst åpen prosess får man i stedet økt uttrykkspresisjon og kontroll over hvordan den endelige situasjonen faktisk blir. Å lede en slik prosess innebærer ikke bare å tørre å holde løsninger åpne, men også å være bevisst de begrensningene som finnes.

2: Når det er behov for nye omgivelser ligger det implisitt at de eksisterende ikke fungerer som helhet. Skal en kunne lage nye løsninger der en utnytter enkelte eksisterende kvaliteter må en derfor kunne se forbi fastlåste kategorier. En må være lydhør for rikdommen av kvaliteter som helheten består av. Idealet for en slik lydhørhet må være å oppleve ting slik de faktisk er. En slik lydhørhet vil være helt nødvendig i en prosess der enkelte kvaliteter skal foredles, andre forsvinne, og nye tilføres. Det må ikke innebære en dekomponering av omgivelsene, men å kunne forstå hvordan de ulike kvalitetene spiller sammen, og hvordan de vil fungere i den nye situasjonen.

3: Om vi skal få til en utvikling der nye kvaliteter beriker allerede eksisterende kvaliteter i en foredlingstankegang, er vi avhengige av å se på husene våre som omgivelser i en kontinuerlig tilpasningsprosess. Holdningen vi har lært av dette prosjektet er ikke at vi skal gå inn med kunstig livredning, slik som vi har gjort. Målet må heller være en holdning der vi kontinuerlig tar vare på omgivelsene våre, med mange små tilpasninger og bearbeidinger etter hvert som bruk, ønsker og krav endrer seg. En slik holdning vil ikke bare sikre at positive eksisterende kvaliteter bevares, men også bidra til å stille høyere krav til nye og tilførte kvaliteter.

Foto: Janne Amalie Svit

**DET VAKRESTE
HUSET I VERDEN**

Bygget av materialene fra det forfalne huset
som sto i Sandvågen 10 på Straumen

Nord-Islandsbrot Nord-Islandsbrot Ung-Islandsbrot Høle-Islandsbrot Sør-Islandsbrot Øst-Islandsbrot Vest-Islandsbrot	Indre Islandsbrot VRI Islandsbrot Sør-Islandsbrot Gårde og alvann AS Langrenn og Bakken Gårde AS Backmanns Gårds AS Bergsønder Gørge P. Isdahl
---	--

Design og bygging av: Øst-Islandsbrot og Sør-Islandsbrot 2017

ETTERORD VED REKTOR TORE HALTLI

På forsommeren 2011 fikk Sund folkehøgskole en utfordring som det var vanskelig å si nei til: "Vil dere være med å lage verdens vakreste hus?" Vi sa selvsagt at dette vil vi være med på. De som kom med utfordringen var arkitektstudentene Einar Bye og Ola Sendstad. Når skolen hadde sagt at de var med, så satte de umiddelbart i gang med arbeidet. Et 200 år gammelt hus på Straumen ble revet og nærmest opp fra ruinene reiste det seg et nytt hus; *Det vakreste huset i verden.*

Hva som er vakkert, det kommer an på "øynene som ser og tankene som suser fritt gjennom hodet" skriver Tor Åge Bringsværd. For oss blir dette nøkkelen til å sette pris på huset: det vi ser og tankene som oppstår i møtet med huset. Det vakreste huset i verden setter begreper, opplevelse og tanker i spill. Det stiller oss overfor en rekke spørsmål. Hva er vakker og hva er stygt? Hva er det som gjør at vi oppfatter noe som verdiløst, mens andre ting oppleves som verdifulle? Hvordan opplever vi forholdet mellom gammelt og nytt, fortid og nåtid?

Vi håper at huset blir mye brukt både av elever og lokalsamfunnet i tiden som kommer. Hvis det virkelig skal bli det vakreste huset i verden, så må det være et hus som vi trives i og bruker. For oss på folkehøgskolen er huset både en gave og en utfordring som ligger i å fylle huset med aktivitet, emning og innhold. Vi takker for gaven og tar i mot utfordringen med et smil. Det blir spennende å følge med på huset i tiden fremover, forhåpentligvis blir det bare vakrere og vakrere etter hvert som tiden går.

P.S. Akkurat nå øver en elev på fiolin i det vakreste huset i verden!

Tore Haltli, rektor ved Sund folkehøgskole

Foto: Janne Amalie Svit

LITTERATUR

The Timeless Way of Building, Christopher Alexander, 1979
How Buildings Learn, Stewart Brand, 1994
Learning by Building, William J. Carpenter, 1997
Verk og Vilkår, Gro Lauvland, 2007
Mellom Jord og Himmel, Christian Norberg-Schulz, 1978
The Eyes of the Skin, Juhani Pallasmaa, 2005
The Craftsman, Richard Sennett, 2009

TAKK TIL

Alle på Sund folkehøgskole

Veiledere:

Finn Hakonsen og Gro Lauvland

Inspirerende og hjelpsomme venner:

Asbjørn, Astrid, Eirik, Guro, Hanna, Henrik, Ingebjørg,
Ingeborg, Kristian, Lars, Lars, Lena, Lisa, Marte og Olav

Tidligere eiere:

Kjell og Per

Sponsorer:

Inderøy kommune

Nord-Trøndelag fylkeskommune

Ung tiltakslyst

VRI Trøndelag

Weber

InnTre AS

Grøtan glass og aluminium AS

Habo Industribeslag

Langnes og Bakkan

Armat by ArchelorMittal

Glava AS

Tarinol

Beckstrøms Graving AS

DesignTrykk AS

Byggmakker

Inderøy Slakteri AS

Coop Prix Inderøy

**FORTELLINGER
FRA HUSENE
VI BESØKTE**

BJØRNEN SOVER

Støvika i Lierne kommune

”Det står mange tomme hus her i Lierne. De som eier dem har flyttet. Selv om det er mye fraflytting så er det i utgangspunktet ikke så vanskelig å finne folk som vil kjøpe hus, men så lenge prisene her er så lave har folk råd til å ikke selge. De vil nok ikke ha på seg å ha solgt familiegården for småpenger. Ofte tenker folk at en gang i fremtiden vil kanskje barn eller barnebarn flytte tilbake. Imens står husene og forfaller. Det er synd, for til slutt er det ingen som vil ha dem lenger. I forhold til det er nå dette et positivt eksempel. Sønnen min fikk kjøpt denne gården, og bosatte seg her. Han har akkurat fullført det nye huset. Det opprinnelige bolighuset var alt for stort for ham. Bygningen er jo tretten meter lang, og nesten ti meter bred. Alle tre etasjene er fullt innredet. Å gå på å restaurere det her hadde vært en enorm jobb, dessuten er det bare den lille tømmerkassen som utgjør ene stua som er fra 1853. Det er nok bygd på i flere omganger, men mesteparten er vel kanskje fra femtitallet.”

VOND RYGG

Bruvollen i Steinkjer kommune

”Det huset her tilhørte foreldrene mine, jeg bor i det andre. Dette huset ble flyttet hit fra Namdalen i 1946, og da var det visst nøyaktig 50 år siden sist det var flyttet, så det er egentlig uklart hvor huset kommer fra, og hvor gammelt det er. Jeg har hatt planer om å rive det lenge, og har da tatt ut en del innvendig. Problemet er at jeg har slitt så mye med vondt i ryggen. Nå må jeg vel innse at jeg ikke kommer til å rive det selv. For en stund tilbake satte jeg inn en annonse om at om noen ville ha det, så kunne de komme å hente det. Tømmerkassen er jo fullt brukbar. Det kom en kar som ville ha det, men han rev bare av noe panel et par dager også hørte jeg ikke noe mer fra ham. Han tok ikke telefonen når jeg ringte ham heller. Jeg fortsatte å rive litt sjøl, men da fikk jeg så vondt at jeg måtte gi meg igjen. Om dere vil ha huset så er det i alle fall gratis. Vet dere forresten hva et måddåfar er for noe? Det er det vi kaller en runde med mose mellom stokkene i laftveggen. Her kan dere se på måddåfaret at det er skikkelig gjort.”

FREMTIDEN ER NÅ

Kongensgate 2 i Steinkjer kommune

”Vi hadde egentlig fått klarsignal til å rive fra kommunen. Det var jo kun derfor vi kjøpte det. Plutselig fant fylket ut at de ville undersøke verneverdien i huset. Det er håpløst hvis vi ikke får lov til å rive nå. Vi har ingen ambisjoner om å restaurere. Jeg regner med at det går greit. Arkitekten vår er klar med tegninger til nybygg med fem store leiligheter. Men vi får ikke startet før alt dette er vekk. Det var derfor vi la ut den annonsen på finn.no. Kanskje noen kan hjelpe oss med å fjerne det og samtidig få noen materialer de vil ha. Det er dessuten noen fine ovner der som dere kan få med. Om verken dere eller noen andre er interessert river vi med gravemaskin. Ei dame ringte meg, men hun ville frakte hele huset på lastebil ned til Østlandet. Det går ikke an, veggene er jo bare plank. Men etter planene hennes å bedømme, så tror jeg ikke at hun var helt god i hodet. Noen synes kanskje at denne bygningen er fin, men det er jo ikke noe for fremtiden. Dessuten sier jo kommunen at de vil fortette her i sentrum.”

GRÜNDERDRØM

Almlia i Namdalseid kommune

”Egentlig vil jeg ikke rive. Dette kunne jo blitt ei fin utleiehytte for fiskere og jegere i området. Det er mange hytteturister her også. Kanskje hadde de satt pris på et sted å kjøpe kaffe og spise vaffel. Jeg har mange ideer til hva det kunne blitt, men vet ikke hva som må gjøres med huset først. Faren min kjøpte denne gården som tilleggsjord i 1978. Siden da har ingen bodd fast i huset. Han leide det ut til et jaktlag en periode, men nå må det nok gjøres en god del før noen kan bruke det. Det er en stor jobb. Huset er laftet med lokalt fjelltømmer skåret i firkant. Ytterkledningen har dessuten en ganske spesiell høvlet profil. Det kom en mann innom meg en dag og lurte på om han kunne få ta med seg kun kledningen, men det ville jeg ikke. Ettersom taket ikke er tett i mønet har det jo forfalt en del nå da. Jeg har ikke kunnet prioritere det rett og slett. Det ble naturlig å fikse familiehuset først. Nå er det ferdig, men det er fortsatt mange bygg igjen på gården, og alltid noe som burde vært gjort. Jeg søkte kulturfondet om støtte til å fikse taket på det huset her, men jeg fikk avslag fordi huset ikke var gammelt nok. Visstnok prioriterer de å støtte folk med bygninger fra før 1900. Jeg tror dette huset er fra omtrent 1910. Dere har ikke lyst til å restaurere det for meg dere da?”

TAPT SOMMER

Landsemvatnet i Verran kommune

Over telefon: "Hallo, er det dere som vil ha et gammelt hus? Vi er to pensjonister med et sommersted utenfor Malm. Der står det ei stue fra 1912 som vi gjerne gir bort om det kan brukes til noe nyttig. Vi er der aldri lenger allikevel. Huset skal være bra det, men familien har et annet sommerhus like ved, og vi bør få ryddet opp litt. Dere får dra og se på det."

23 METER

Hellhaugan i Inderøy kommune

”Jeg bor egentlig på Røra, men nå har jeg akkurat fått kjøpt dette tunet, og planlegger å bosette meg her. Jeg er ikke noe bonde jeg altså, og det var ikke med noe jord på kjøpet heller, men det er jo litt finere med et slikt gammelt tun. Det var flere som var interessert i å kjøpe det her, og vi var tre stykker i budrunden. Allikevel kostet ikke tunet meg mer en det jeg måtte ha betalt for ei annen tomt. Planen er å beholde låven og stabburet, og bygge meg nytt hus der som trønderlåna står nå. Slik bevarer jeg på en måte det gamle tunet. Huset mitt blir mye mindre da. Trønderlåna som står her er jo tjuetre meter langt! Men jeg skal rive uansett, så om dere hjelper meg så kan dere ta med dere alt dere vil ha av materialer.”

FOR VÅT TIL VED

Sparbu i Steinkjer kommune

”Vær forsiktige når dere går inn. Dette huset fulgte jo bare med på kjøpet når jeg kjøpte denne gården for å få mer jord til min egen gård. Låven bruker jeg som lager, men bolighuset er ikke verdt stort. Etter at jeg oppdaget at noen hadde tatt seg inn her på et tidspunkt fant jeg ut at jeg må få revet det før noen skader seg. Først spurte jeg brannvesenet om de ville tenne på det som en del av en øvelse, men bygningen sto visst for nærmere låven. Når vi ser hvor mye vann som renner inn nå, så er jeg ikke sikker på om det ville ha brent spesielt godt heller. Dere kan da se om dere finner noen materialer dere vil ha. Dere får ikke sett i kjelleren. Kjellertrappen har falt ned, så det er ikke så lett å komme seg ned. Ja, spesielt vanskelig er det nok å komme seg opp igjen. Ja, jeg må få vekk det her snart nå.”

TETT PÅ

Berglyen i Verdal kommune

”Foreldrene mine bodde her fremdeles da jeg tok over gården. Derfor fikk jeg bygd det nye huset. Nå bor det ingen i det gamle huset. Jeg aner ikke hvor gammelt huset er, som dere ser er det bygd på en del. Den eldste delen er ei tømmerkasse. Dessuten er det skifer på taket, så det burde jo være verdt noe. Huset er jo egentlig fullt brukbart slik det er, men jeg har ikke lyst til å leie det ut siden det står så nært inntil mitt eget hus. Vi vil jo ikke ha noen boende så tett på oss. Selv har vi ikke bruk for det, og det er jo litt trangt på tunet her. Nå bruker vi huset litt som lager, så det er derfor det er litt rotete. Ungene legger igjen nye ting her hver gang de flytter, men det blir vel her til det havner på museum. Om dere vil ha huset så rydder jeg opp på dagen, og lager et stort bål.”

YNGST AV DE GAMLE

Selustrand i Selbu kommune

”Dere som er arkitekter vil sikkert se at det her er et litt spesielt hus. Det ble tegnet av en lokal arkitekt på midten av 1920-tallet. Det er ganske fint også, men de burde sikkert ha spart seg for noe av påbyggingen i etterkant. Det var svigerfaren min som bodde her sist. Det er han som har bidratt med alle tomflaskene. Nå skal datteren min ta over gården, og siden hun ikke vil restaurere det så fant vi ut at det var best å få huset fjernet. Vi har så mange gamle hus her fra før. Vi holder allerede ved like både våningshuset, låven og stabburet fra 1800-tallet. Og de står jo mest til pynt. Jeg bor i det nye huset, bak der. Det ble bygget på 80-tallet. Huset som skal rives faller derfor litt i mellom. Det kunne greit brukes, men etter at nabogården utvidet svineproduksjonen, så blir det så mye kjøring rett ved husveggen her også. Det er vel hovedgrunnen til at restaurering ikke ble valgt. På sikt tenker nok datteren min å bygge seg et nytt hus litt lenger fra veien. Huset skal rives nå, og vi har allerede blitt kontaktet av noen som vil kjøpe skifertaket. Det er en stor rivningsjobb, men tømmerkassen er i god stand. Det er bare påbyggene som er dårlige egentlig. Ble nok gjort på rimeligst mulig måte på 60-tallet. Om dere vil ta på dere å rive hele huset, så får dere så klart med skifertaket også.”

BRANNSÅR

Eidem i Selbu kommune

”Jeg vet egentlig ikke så mye om dette huset. Det fulgte med når faren min kjøpte jorda her. Det var leid ut en periode, men så brant det innvendig, og hele første etasje raste ned i kjelleren. Nå er det vel egentlig mer en branruin enn et hus, men siden bølgeblikktalet har vært tett har det da blitt stående. Jeg har latt huset stå i tilfelle jeg eller noen andre en gang skulle ville bygge et nytt hus der. Om jeg rev dette hadde jeg vel ikke fått tillatelse til å bygge noe nytt der, men så lenge det står et hus der, så er vel kommunen mer velvillige. Nå innser jeg vel at tomten egentlig aldri vil være så attraktiv verken for et bolig- eller et fritidshus. Om dere vil ha det huset her i prosjektet deres kan dere bare ta det. Det burde være en relativt enkel rivningsjobb, og selve veggkonstruksjonen tror jeg er i orden, og består av åtte centimeter tykke planker. Det kan jo kanskje være et utgangspunkt for gjenbruk.”

F16

Myraneset i Selbu kommune

Over telefon: "Huset er dårlig, og har alltid vært det. Når det ble bygd på 60-tallet tror jeg til og med at de brukte gjenbruksmaterialer fra en gammel låve. En gang det var jagerflyøvelse over Selbu sa sønnen min at vi burde ringe flyvåpenet og få dem til å presisjonsbombe huset. Det er det beste forslaget jeg har hørt ..."

TOPP MODERNE

Husbyveien i Stjørdal kommune

Over telefon: "Mannen min har kjøpt tre bolighus i sentrum av Stjørdal. Han skal rive dem og bygge et stort leilighetskompleks. Husene som skal rives er i god stand, de er bare ikke topp moderne. Dere kan sikkert finne noe nytte i materialene eller dører eller vinduer eller noe slikt. Dere trenger ikke å rive det altså. Det skal rives i sommer, også kan dere komme og hente alt dere vil ha. Det er snakk om vanlige trehus fra 80-tallet. Dere kan jo dra og se på det, også kan dere ringe mannen min om det er noe dere har lyst på."

RIV SKITEN

Hovin i Melhus

”Jeg må rive trønderlåna her for å få plass til en ny bolig til meg selv. Med tiden vil jeg nok rive den andre trønderlåna også. Har ikke helt bestemt meg angående den andre ennå. Begge husene er jo ganske autentiske, så jeg vurderte jo restaurering, men jeg orker ikke å tenke på hvor dyrt og tidkrevende det hadde kommet til å bli. Det er jo slik med gamle hus, at uansett hva en gjør så vil det jo alltid forbli et gammelt hus. Dessuten er det jo umulig å forutsi om det blir noe bra. Akkurat det sa en jeg kjenner som er snekker om det huset her også. Men det er jo ikke noe stort problem, en gravemaskin fjerner det huset her på en dag den!”

BARNDOMSMINNER

Singsås i Midtre Gauldal kommune

”Huset som jeg vil gi bort står ikke her, men lenger opp i fjellet. Om jeg får sitte på med dere så får vi kjørt bil nesten helt inntil. Jeg er født og oppvokst på denne fjellgården jeg, men nå har ingen bodd fast der på 40 år. Husene kjenner jeg ut og inn, her har jeg både lekt og arbeidet mange timer. Siden datteren min ikke vil ha det så tenker jeg at jeg må få fjernet det i min egen levetid. Stabburet er allerede vekk. Det gav jeg bort til det lokale bygdemuseet. Nå er det satt opp igjen der. Huset er nok vanskeligere å flytte, og ingen vil vel bo her lenger. Huset kunne nok vært restaurert, men folk krever jo en mer moderne standard, selv på hytter nå. Det er jo litt synd, men hva skulle en ha gjort?”

FINN PÅ NOE FØR DET FALLER

Gaupåsen i Meldal kommune

Over telefon: "Jeg arvet den gården etter foreldrene mine, men siden bolighuset er så dårlig ble jeg fritatt fra boplikt. Selv bor jeg på Sørlandet, men kunne godt tenkt meg ei hytte i Meldal. Vi har vært innom der noen ganger når vi har ferie, men huset er jo i ferd med å falle ned, så det er ingen overnattingsmulighet der. Om dere vil, så kan jeg betale dere litt for å bygge ei ny hytte til meg med de gamle materialene. Kunne vært artig om noe av det gamle kunne brukes, men det er kanskje for dårlig. Jeg ser ikke for meg hva en kunne gjort, men dere kunne sikkert funnet på noe dere. Alternativet er å bygge nytt, og det skjer nok ikke med det første. Om dere bare vil ta det med dere og gjøre noe helt annet er det greit det også."

HUSET PÅ STRAUMEN

Straumen i Inderøy kommune

”Vi kjøpte det huset her for å rive det, og bygge oss nytt passivhus. Vi fikk nok tomt med dette huset billigere enn om vi kun skulle kjøpt ei tomt her. Nybygget skal bruke et slikt tysk isorast-system. De leverer ferdige til montering, så det er ikke noe rom for gjenbruk av det gamle huset. Og hva i all verden skulle en i så fall gjort? Det kan godt hende at tømmerkassen er brukbar da. Dere kan jo vurdere det. Huset ser virkelig ikke bra ut slik det står nå altså. Vi har luftet ut her i mange dager, men dere kjenner at det ikke lukter noe særlig. Tenk at her bodde det en gammel mann for bare et år siden. Det er ikke helt den standarden vi krever i dag! Til slutt gikk det offentlige inn og ga ham en ny leilighet.”

Foto: Lukas Popp